

ЦРКВИНЕ „ПЕТКОВИЦА“ КОД СТРАГАРА

— археолошка испитивања —

Приликом конзерваторских радова на цркви Петковици обављено је и археолошко испитивање дела некрополе чије је постојање утврђено након обављања грубих земљаних радова на рашчишћавању ове грађевине.¹

Читав околни простор, делимично и сама унутрашњост цркве, прекривени су хоризонтално постављеним каменим надгробним плочама. Ове плоче се међусобно разликују по врсти материјала облику, начину обраде и неједнаким димензијама. По врсти материјала, заправо, камена разликују се две врсте плоча: оне начињене од бледожућкастог мермера, и сиво зеленог пешчара љуспате структуре.

Мермерне плоче су најчешће издуженог облика, благо сужених у западном делу а ређе на оба краја. Горње, видљиве површине ових плоча су редовно углачане док су ивице накосе оборене. Декорације на овим плочама, по правилу, нема а само у два случаја нађен је текст са подацима о особи која је на томе месту сахрањена. Димензије ових плоча су доста неједначене а у просеку се крећу око 2 x 0,7 x 0,5 м.

Друга врста плоча је начињена од локалног камена сивозелене боје. Оне су углавном неправилног издуженог облика са вео-

ма малим траговима обраде. Плоче су најчешће само притесане и грубо уобличене. Највећи број је необрађен.²

У погледу времена сахрањивања, на овој некрополи, утврђено је да се сахрањивање обављало у два дужа временска периода који се међусобно разликују у детаљима погребног ритуала, нивоу укопа покојника као и нивоа на коме су се налазиле надгробне плоче.

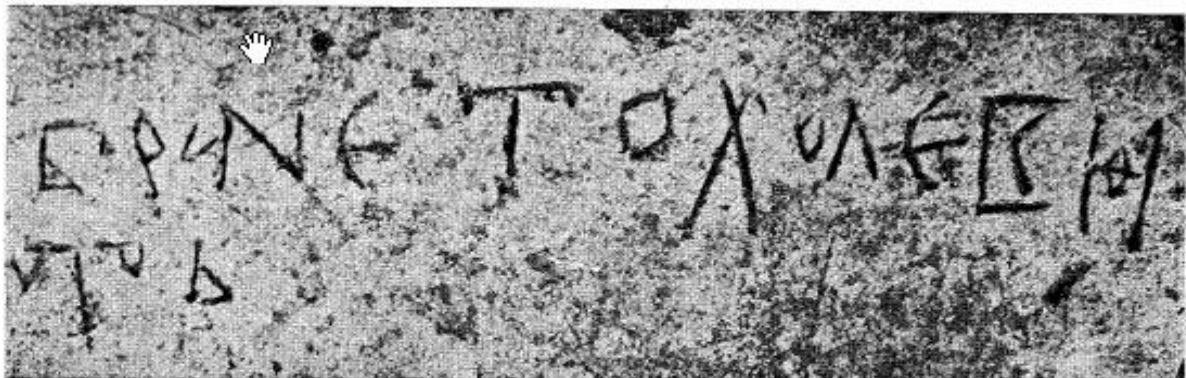
Разлика између ова два нивоа износи у просеку 0,4 м. а што је свакако у вези са фазама градње сакралног објекта околу кога је некропола формирана.

МЛАЂА ФАЗА:

Надгробне плоче овог периода сахрањивања углавном су начињене од локалног камена, издуженог су облика а редовно се на западном и источном крају плоче налази по један камен вертикално пободен у земљу. На једној од ових плоча нађен је натпис који садржи само име и презиме човека који је вероватно ту сахрањен (Сл. бр. 1).

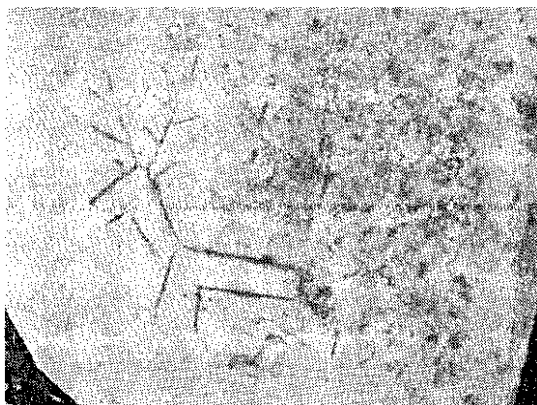
² Ископавање је обављено у две кампање. 1968. и 1969. године. Радовима је руководио потписани уз учешће М. Богдановића, кустоса Н. Музеја у Крагујевцу.

¹ Упор. Археолошки преглед, 11, п. 223—5.

1. Петковица, код Страгара, надгробни натпис из млађе фазе сахрањивања (Бране Тохоловића)

1. Petkovica, près de Stragari, inscription sur la pierre tombale d'une époque plus récente d'inhumation (Brane Toholović)

2. Петковица, код Страгара, урезан цртеж јелена на надгробној плочи Бране Топаловића
 2. Dessin de Petkovica près de Stragari, dessin d'un cerf gravé sur une pierre tombale (Brane Toholović)

3. Петковица, код Страгара, керамички суд из гроба бр. 5
 3. Petkovica près de Stragari, vase en céramique de la tombe Nr. 5

Овај се натпис налази високо на западном крају плоче док се на источном налази шематски приказ јелена (Сл. бр. 2).

У овој фази сахрањивање је вршено инхуминацијом у испруженом положају са главом покојника на западној страни. Руке су најчешће скрштене на грудима или стомаку а међу скелетима одраслих особа било је и дечијих.³

Покојници су стављани директно на земљу а није примећено никакво постојање гробне конструкције. Изузетну појаву чини, у неколико случајева, подметање под главу покојника мање камене плоче. Код покојника ове фазе сахрањивања није било никаквих прилога тако да је њихово датирање отежано и несигурно.

СТАРИЈА ФАЗА

Надгробне плоче ове фазе сахрањивања налазиле су се на око 0,4 м. ниже од надгробних плоча млађе фазе. Међу овим плочама има обе врсте; мермерне и оне начињене од локалног камена. Ове плоче су углавном издуженог облика, а примећено је и код њих, спорадично, да се на западном и источном крају налази по један камен вертикално пободен у земљу.

Покојници су стављани у гробну раку у испруженом положају са главом на запад-

ној страни и рукама најчешће скрштеним на грудима. Међу овим покојницима није било дечијих скелета. Тело покојника је мо-

4. Петковица, код Страгара, натпис на надгробној плочи јеромонаха Доментијана из 1379. године
 4. Petkovica près de Stragari, inscription sur la pierre tombale du moine hérétique, Domentijan, de l'année 1379

³ На испитаној површини од 52,5 м² постоји укупно 35. надгробних плоча. Нађено је 30. скелета од чега би 13. припадало млађој а 17. старијој фази сахрањивања. Просечна релативна дубина гробова, у односу на праг јужног улаза припрате, млађе фазе је 1,4 м. а старије 1,83 м.

гло бити стављено директно на земљу, на камену плочу и ширу даску од које су се сачували мањи делови.

Око покојниковог тела могла је постојати камена конструкција коју је сачињавало неколико насатице пободених камених плоча.

Код покојника су налажени предмети личне својине, најчешће су то била лоптастолика дугмад са одеће, један прстен као и један фрагментовани керамички суд (сл. бр. 3).

Од укупно девет надгробних плоча које се могу везати за старију фазу само на две постоји текст исписан старословенским писмом. Прва од ових плоча пронађена је приликом сондирања темеља цркве док је друга нађена приликом систематских испитивања.

На првој плочи текст је урезан шиљатом алатком (Сл. бр. 4.) заузима готово половину западног дела плоче и у њему се говори о сахрани монаха Доментијана 1379. године.⁴

Други текст се доста разликује од првог. Он се налази на једној фрагментованој плочи а редови овог натписа су паралелни дужој страни плоче и налазе се на самом рубу — што је доста неуобичајено. Текст је урезан ситним словима малим шиљатим оруђем а у њему су говори о сахрани јеромонаха Доментијана 1443. године (сл. 5).

У погледу датирања старије фазе сахрањивања на овој некрополи ситуација је довољно јасна. Најстарији натпис је датован годином 1379. тако да се та фаза може датовати у другу половину XIV века док би текст друге плоче са годином 1443. могао бити *terminus post quem* сахрањивања у овој фази.⁵

Млађу фазу је знатно теже временски лоцирати из разлога што је веома мало података који би то омогућили. Свакако да млађу фазу сахрањивања треб довести у везу с другом фазом грађења цркве када је дозидана масивна рустична припрата на западној страни.

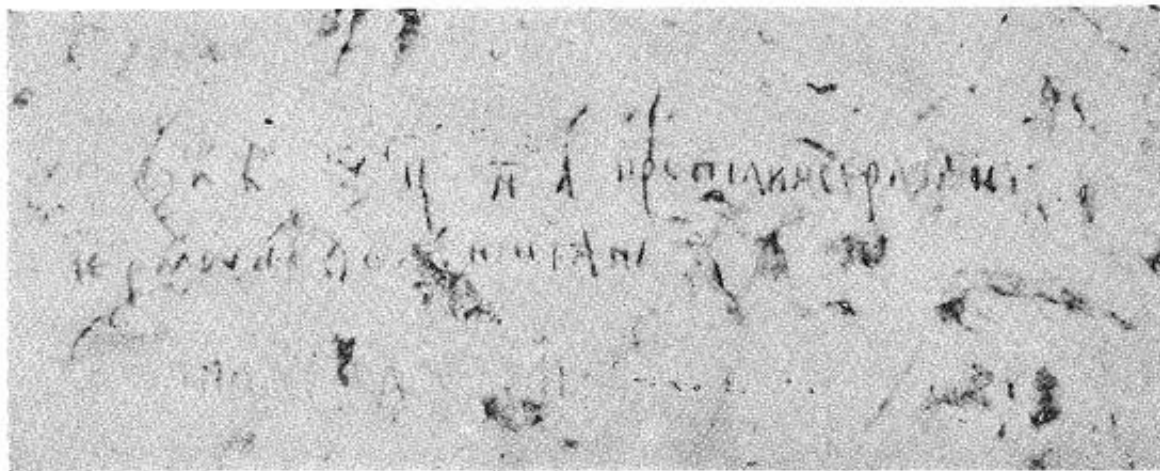
Димитрије Мадас

⁴ Текст плоче гласи, по читању Предрага Пајкића:

Лета 6887 (1379) умре раб
божји монах Доменти-јан
звани

.....Димитри-
ја. Вечна му па-мет,

⁵ Ово треба условно прихватити пошто има разлога за сумњу у аутентичност текста натписа. Пре свега, сам положај, уз саму ивицу плоче што је неуобичајено и што дужина текста не прелази 10. цм.

5. Петковица, код Страгара, натпис на надгробној плочи јеромонаха Доментијана из 1443. године

5. Petkovic, près de Stragari, inscription sur la pierre tombale du moine hérétique, Domentijan, de l'année 1443

VESTIGES DE »PETKOVICE« PRES DE STRAGARI

— recherches archéologiques —

Sur l'étendue autour de l'église Petkovic, pas loin de Stragari, il existe une nécropole moyenâgeuse avec des pierres tombales en pierre qui marquent les formes extérieures des tombes. A l'occasion des travaux de recherches entrepris par l'Institut pour la protection des monuments culturels, à Kragujevac, deux longues périodes de temps d'inhumation ont été confirmées. Les différences principales entre ces deux périodes se voient dans la façon même d'inhumer, comme aussi dans la différence des pierres tombales.

Sur deux pierres tombales de la plus ancienne façon d'inhumer, on a retrouvé un texte qui nous parle de l'enterrement du

moine hérétique Domtenijan. Sur la première pierre, elle apparaît en 1379, et sur la seconde en 1443. A l'aide de ces pierres, l'ancienne phase date de la seconde moitié du XIVème siècle, avec une éventuelle durée jusqu'à la moitié du XVème siècle.

La phase la plus récente se trouve à peu près à 0,4 m. audessus du feu moine et la pierre tombale de la plus ancienne phase d'inhumer.

La question de la fixation de la date exacte de cette phase est restée sans réponse, car il existe peu et des indications insuffisantes pour rendre possible celle-ci.

Dimitrije Madas

